
Анатоль Вярцінскі

...мала любіць, шанаваць, даглядаць свой сад,
яго яшчэ трэба пільна ахоўваць, а то і проста . . . . .
ратаваць ад безьлічых ворагаў і хваробаў...

«Ой ты, сад, ты, мой сад...»,

або Колькі ж ворагаў у беларушчыны?

Аповед мой пра сад. Так, так, менавіта пра сад. Пра сад як, кажучы мовай слоўніка, “участак зямлі, засаджаны дрэвамі, кустамі і кветкамі, і самі дрэвы, кветкі, якія растуць на гэтым участку”. Пра сад як прадмет, як тэму народнай песеннай творчасці, як фальклорны вобраз (“Ой ты, сад, ты, мой сад...”, “Ой, у садочку цвіла лілея”, “Цераз сад-вінаград па ваду хадзіла”, “Прыехаў дадому — мой сад не зялён” і г.д.). І пра сад метафарычны, пра сад беларушчыны, пра зялёны сад-вінаград нашай беларускай дзяржаўнасці.

Словам, пра сад, а дакладней — пра тое, як я спрабаваў стаць садоўнікам — у прамым і пераносным сэнсе гэтых словаў, — што з гэтага выходзіла і якія зьведаў пры гэтым пацуцьці — ад бела-ружовай эйфарыі да засмучэння, расчаравання і трывожнага клопату.

Ну ды раскажу ўсё па парадку.

Колькі гадоў таму собіла мне прыдбаць на так званай Лысай гары, што пад Заслаўем, у так званым садова-агародным

пісьменьніцка-настаўніцкім кааператыве пад назовам “Узгор’е”, дачу. Той, хто знаёмы са знакамітай паэмай Ведзьмака Лысагорскага, памятае, пэўна, што ў яе раздзеллах “Дзяльба” і “Будаўніцтва” маё прозьвішча не сустракаецца. Гэта тлумачыцца тым простым фактам, што я быў на той час толькі пачынаючым пісьменьнікам і ня мог прэтэндаваць на сваю долю ў кааператыве. І толькі ўжо праз шмат гадоў, ці не ў 1977 годзе, купіў гатовую “фазэнду” ў дырэктара адной з менскіх школаў. (Дарэчы, зьдзелка адбылася — прыемна згадаць — без якіх-небудзь чыноўнікаў, натарыусаў і пошлінаў, проста абмяняліся, на ўсялякі выпадак, расьпіскамі і ўсё тут.) І стаў такім чынам дачнікам-“лысагорцам”. Натуральна, не бяз пэўных эмоцыяў, ня без душэўнага ўзрушэньня. Цешыўся, радаваўся. Радаваўся драўлянай, хай сабе і ня рубленай, хаціне з гарышчам, радаваўся рознаму гаспадарчаму, у прыватнасьці, цясьлярскаму рыштунку, радаваўся агародзіку, абсаджанаму па перыметры ягаднымі кустамі. Ды, здаецца, больш за ўсё цешыўся-радаваўся той акалічнасьці, што рабіўся ўласнікам саду, што на гэтых самых “сотках” расьлі яблыні, сьлівы і грушы. Так, надзвычай хвалявала душу персьпектыва мець собскі, хай і невялічкі, садзік, мець магчымасьць назіраць яго квітненьне ўвесну, а летам сьмела, без аглядкі, зрываць плод проста з галінкі. Я аглядаў-разглядаў дрэвы, знаёміўся, так бы мовіць, вітаўся з кожным паасобку. Тут, мабыць, давала пра сябе знаць тая акалічнасьць, што ў роднай вёсцы было мала садоў, усяго на трох ці чатырох сядзібах, не было саду і каля бацькоўскай хаты. Прыходзілася лазіць у чужыя, рабіць на іх начныя партызанскія налёты...

І вось збывалася блакітная дзіцячая мара — мець свае яблыні.

Разьмеркавалі з Адай абавязкі наступным чынам: яна будзе займацца агародам і кветкамі, а я — садам. З энтузіязмам неафіта ўзяўся за новую для сябе справу. Пачаў з таго, што стаў падбіраць адпаведную літаратуру — кнігі, брашуры, календары. На паліцы выстраіліся шэрагам: “Азбука садавода”, “Прысядзібны сад”, “Глеба для саду”, “700 парадаў садаводу-аматару”, “Шкоднікі і хваробы саду і агарода”, “Як абараніць сад ад шкоднікаў і хваробаў” ды іншыя. Не замахваўся, вядома, на лаўры Сікоры, але ж... Хацелася ведаць як мага болей. Ды і статус сябра садова-агароднага таварыства абавязваў. Стаў чытаць-учытвацца... Сьпецыялісты-біёлагі, аўтары аднаго з пералічаных дапаможнікаў тлумачылі, што “да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі толькі эксплуатацыйскія класы мелі магчымасьць ужываць дастатковую колькасьць пладоў, а на сталах рабочых і сялянаў фрукты зьяўляліся толькі зрэдку”. Што “сад для савецкага чалавека — гэта радасьць і краса, нагляднае выяўленьне росту культуры і дабрабыту гораду і вёскі”, што яны, сады, “упрыгожваюць наш быт, ачышчаюць паветра, паляпшаюць мікраклімат”. “Праца ў садзе, — зазначалі аўтары другой кнігі, — зьяўляецца лепшым відам актыўнага адпачынку, спрыяе ўмацаваньню здароўя, здымае нярвовае напружаньне, паляпшае настрой (прызнавалася, такім чынам, што і ў савецкага чалавека мог, хоць і зрэдку, псавацца настрой. — *А.В.*), разьвівае любоў да прыроды, да роднай краіны”.

Словам, аўтары кніг-дапаможнікаў па садоўніцкай справе, даючы карысныя зьвесткі і парады, адукоўвалі, заахвочвалі, натхнялі мяне, пачынаючага садавода. І нават выхоўвалі ў патрыятычным духу. Якраз тады трапілася мне на вочы (на лаўца і зьвер бяжыць) публікацыя майго земляка-віцябляніна, кандыдата сельска-гаспадарчых навук Міхаіла Шломы пад інтрыгуючым, вобразным назовам “Але ж у Беларусі наліўны яблычак можа прыносіць гаспадарам залаты сподачак”. З яе я даведваўся, што “рэспубліка Беларусь, асабліва Віцебшчына, здаўна лічыцца краем садоў”, што “біялагічныя ўмовы для разьвіцьця садоўніцтва ў нас створаныя самой прыродай, калі хочаце — Богам, і не карыстацца гэтым дарам — вялікі грэх”, што — навуковец рабіў экскурс у гістарычнае мінулае, — “багацейшыя калекцыі пладовых дрэваў з заходняга рэгіёну імператарская Расія адпраўляла праз Пецярбург і Маскву ў Амерыку (чаранкі больш за 400 гатункаў яблыняў), а

знакамітая беларуская антонаўка, вырашчаная ў садах Віцебшчыны, высока цанілася на рынках Масквы, Пецярбургу, Кіева, Варшавы”. Біёлаг згадаў імёны славуэта навукоўца — сааода Івана Сікоры (таксама віцябляніна, як вядома), якім была створаная і апрабааная калекцыя звыш шасьці тысячаў пладовах дрэваў(!), таленавітага полацкага сааода-аматара Івана Трыпука. Падзяліўся і сваім уласным вопытам: здымае з яблыні гатунку “Менскі”, што займае плошчу 15 квадратных метраў, 7 стандартных скрынак яблыкаў. Прытым без асаблівых матэрыяльных і фінансавых затратаў.

Добразычлівыя, мудрыя парады сьпецыялістаў, практычныя станоўчы вопыт віцебскіх сааодаў-энтузіястаў, паўтараю, заахвочвалі, прыдавалі імпэту, веры ў посьпех. Пачаў ужо падумаць нападзесьні пра садовы інвентар. Але... О гэтае фатальнае, ці непазьбежнае “але”!

Справа ў тым, што знаёмячыся са згаданай літаратурай (як айчыннага, так і замежнага паходжаньня), я напачатку неяк ня вельмі ўважліва (давала знаць эйфарыя, ці што!) спыняўся на разьдзеле, дзе размова ішла пра... шкоднікаў і хваробы саада, садовых дрэваў. Потым стаў паступова спатыкацца на гэтай тэме, стаў, што называецца, пры бліжэйшым чытаньні-разглядзе высьвятляць, што... Што адзін з галоўных клопатаў сааода — абарона пладовага саада ад шматлікіх шкоднікаў і ўзбуджальнікаў хваробаў. Што ў пладовах дрэваў і ягадных кустаў няма такога органа, які б ня мог пашкодзтвацца рознымі насякомымі, расьлінаяднымі кляшчамі, а таксама хваробамі, як інфекцыйнымі, так і неінфекцыйнымі. Што ня менш за 150 відаў шкоднікаў і хвароб зьяўляюцца асабліва небясьпечнымі спадарожнікамі нашых сааодаў. Што найбольш шкоднымі і шырокараспаўсюджанымі сярод іх у апошнія 8-10 гадоў зьяўляюцца пядзенікі, у прыватнасьці пядзенік зімовы і пядзенік-абдзірала, яблыневыя кветкаед, яблыневая і сьлівоваа пладажэркі і ліставёрткі, парэчкаваа, яблыневаа і іншыя віды моляў, яблыневаа молеліставёртка, яблыневаа медзяніца, кольчаты шоўкапрад, лістагрызучыя слонікі, а таксама розныя тлі, кляшчы, жукі і г.д. і да т.п. Што з хваробаў найбольшую шкоду прычыняюць саада парша, мучністая раса, розныя гнілі; асабліва парша, якая, як я даведаўся, паўсюдна распаўсюджана ў краіне, надзвычай мабільная, хутка пераносіцца ветрам і ўзбуджальнік якой плодзіцца амаль у геаметрычнай прагрэсіі. Вось так...

“Кожны год, нягледзячы на пагодныя ўмовы, — чытаў я далей, — тысячы шкоднікаў (ішоў доўгі пералік) атакуюць пладовыя дрэвы. Ідуць зьнізу ўверх вясной і зверху ўніз летам і восеньню. І нібы разбойнікі зьдаюць і нішчаць усю расьліннасьць, лісьце і плады”. “Нішто сабе зьявішча!” — зазначыў паціху. А неўзабаве пераканаўся ў слушнасьці прыведзенага апісаньня наглядна, калі глядзеў тэлеперадачу “Наш саада”. Павелічальнае шкло высьветліла раптам на ўвесь блакітны экран стракаты жахлівы малюнак — аблепленае зьнізу да верху лічынкамі, яйкамі і кукалкамі насякомых пладовае дрэва. Вось табе і “саада-вінаград, зялёная вішня”, і “ой, у сааодчку цьвіла лілея...”.

Ад зьвестак тых, таго малюнку пачынаючаму сааооду-аматару рабілася не па сабе. Тэмпература майго сааодуніцкага запалу стала зьніжацца градусам.

Потым яшчэ стала бянтэжыць, нават палюхаць афарбоўка, неверагодная гама колераў, уласьцівых гэтым самым лічынкам, вусеням, матылькам, кукалкам і г.д. Пупышкі яшчэ знаходзяцца ў зімовым сьне, а на пладовах галінках можна ўжо разгледзець праз лупу чорныя бліскучыя яйкі тлей, аранжавыя яйкі медзяніц і чырвоныя яйкі кляшчоў. Яблыневаа тля — зялёная, чырвонагаловаа або шэраа, вусень пядзеніка — зялёны з чырванаватай паласой уздоўж сьпіны (заўважу, забягаючы крыху наперад: амаль афарбоўка сёньняшняга дзяржаўнага сыцягу); вусені молі — брудна-крэмавыя з чорнымі плямамі ці зялёнавата-шэрыя з чырванаватым адценьнем (зноў чырвонае з зялёным!), а кукалка — сьветла-карычневаа ў белых коканах; кукалка няпарнага шаўкапрада — чырванавата-бураа, а залагузкі — буравата-чорная з чыр-

ванаватым адценьнем; сама ілжэшчытоўка — чырванавата-карычневая з цёмнымі папярэчнымі палоскамі, а яе лічынкі — шырокаавальныя. Ад бледна-жоўтага да аранжава-чырвонага і карычневага колеру (зноў узьнікае асацыяцыя з колерамі пэўных палітычных сілаў); колеры дарослых медзьяніц — ад жаўтавата-зялёнага да аранжавых палоскаў (зімовая форма) і ад чорна-карычневага да аранжава-чырвонага (летняя форма)... Вось якая тут каляровая гама, якая градацыя фарбы! Чытаў, назіраў, набываючы пэўныя практычныя навыкі садавода, і ў вачах мітусілася, стракацела, а ў душы сьпела сумненьне-пытаньне, наколькі ж пасьпяхова можна працаваць з гэтым ня толькі агрэйным і пражэрлівым, але яшчэ ў дадатак і з такім пагражальна расфарбаваным “воінствам”.

Ну а ці не апошняй кропляй стала адкрыцьцё невядомага мне зусім да гэтага шкодніка — вадзянога пацука. Адбылося гэта наступным чынам. Заўважыў нека на пачатку лета пагорачкі сьвежай зямлі паміж яблыняй і вішняй. Крот? Падобна, але ўсё ж ня ён: пагорачкі крыху іншыя, меншага памеру, і складаюць суцэльную палоску з уваходам у цэнтры. Капнуў рыдлёўкай і ўбачыў нешта накішталт даволі прасторнай лініі метру. Што за дзіва? Хто б гэта мог быць? Таямніцу ўдалося раскрыць, дзякуючы падслуханай ў электрычцы размове. Цётка гадоў пяцідзесяці распавядала з болей сваёй суседцы пра тое, што яе любімую яблыньку зьнішчыў... пацук. “Вельмі ж добрая была яблынька, цвіла хораша, адно заглядзеньне, пладаносіла два гады запар, а гэтай вясной, гляджу, пацямнела, — ледзь не галасіла мая спадарожніца. — Пацук зьнішчыў яе. Каб яго самога згрызла якая халера!” — “Пацук?!” — міжволі вырвалася ў мяне. — “Ну, так, пацук, — адназначна адказала цётка-садаводка. — Спрабавала я яго спаймаць, ды нічога не атрымалася. Ён хітры, хітравы за крата... Гэта ж трэба, раней былі толькі жукі ды кляшчы, а цяпер васьмь яшчэ і пацук завёўся.” — “Упершыню, ведаецца, чую, каб саду шкодзіў пацук”, — пачаў перапытваць я. — “Я таксама да сёлетняга года ня ведала. Нядаўна даведалася ад нашага агранома, што ёсьць такі, вельмі шкодлівы для саду. Гэта ня мыш-палёўка і не звычайны хатні пацук, а вадзяны, — усё з той жа распачнай ноткай у голасе распавядала цётка. — Зімой ён жыве ў лесе ці ў якім вадаёме, а летам прыходзіць у сад і корміцца карэньнямі дрэваў...” Яна хацела яшчэ нешта дадаць, але цягнік падышоў да станцыі “Зялёнае” і я, падзякаваўшы за кансультацыю і пажадаўшы посьпеху ў змаганьні з вадзяным пацуком і іншымі грызунамі, падаўся да свайго садова-агароднага “Узгор’я”, да свайго садзіка, які, як высьвятлялася, мала любіць, шанавець, даглядаць ды яшчэ, можа, апяваць у вершах, але які яшчэ трэба пільна ахоўваць, а то і проста ратаваць ад безліччых ворагаў і хваробаў. Не хапала яшчэ вадзянога пацука, абураўся я, тупаючы знаёмай сыжынай. Пяецца ў песьні, што “у садочку цвіце лілея”, пяецца ў іншай “А ў садзе рэчанька, а ў садзе быстрая...” Але, каб у садзе ды вадзіўся вадзяны пацук... Выходзіць, што ў песьні — адно, а ў жыцьці — іншае.

Ну ды пара пераклучыць план, самы час перайсьці ад саду існага, ад некалькіх рэальных садовых дрэваў да ўпамянёнага вышэй саду беларушчыны, да маладых, яшчэ не акрэпшых як сьлед дрэваў нашай нацыянальнай дзяржаўнасьці.

Пачатак быў прыблізна гэтакі ж. Яна, наша новая дзяржаўнасьць, паўставала, адраджалася ў бела-ружовым сьвятле эйфарыі, на хвалі высокага рамантычнага ўздыху. Перабудова. Галоснасьць. Дэмакратызацыя. Прыняцьце Закону аб мовах, згодна з якім занябаная беларуская мова набывае высокі статус мовы дзяржаўнай. З радаснымі сылямі на вачах віншваем адзін аднаго. Першыя, даволі дэмакратычныя выбары ў Вярхоўны Савет. Прыняцьце Дэкларацыі аб Дзяржаўным суверэнітэце і Пастановы аб аднаўленьні нацыянальных сімвалаў — бел-чырвона-белага сыцягу і герба “Пагоня”. Зноў узаемныя віншаваньні, уздым, узрушэньне. Прыняцьце новага Асноўнага закону, новай Канстытуцыі, дзе чорным па белым запісана, што Рэспубліка Беларусь зьяўляецца “унітарнай дэмакратычнай сацыяльнай прававой

дзяржавай” і “валодае вяршэнствам і паўнатай улады на сваёй тэрыторыі, самастойна ажыццяўляе ўнутраную і знешнюю палітыку”. Як тут было, зноў-такі, ня радавацца, ня поўніцца пачуццём патрыятычнага гонару і гарачай веры ў заўтрашні дзень роднай краіны!

Нас у нашым абуджэнні, у нашым памкненні быць суверэннай дзяржавай заахвочваў адпаведны вопыт сусветнай цывілізацыі, набыткі перадавой, гуманнай думкі. Мы згадалі словы расейскага філосафа і палітыка пра тое, што “ўсякі нацыянальны рух мае на мэце незалежнасць”, і выснову нямецкага філосафа, што “вышэйшым гонарам для нацыі зьяўляецца стварэнне сваёй дзяржавы”. Мы з цікавасцю і задавальненнем прымалі да ведама пасланьне першага прэзідэнта Расіі Федэральнаму сходу, якое называлася “Аб дзейнасці дзяржаўнай улады” і змяшчала наступныя палажэнні: “Мы яшчэ не ўспрымаем дзяржаву як адно з найбольш значных дасягненняў сусветнай гісторыі, сацыяльнай культуры. Без яе немагчымае цывілізаванае чалавечае агульнажыццё. Дзяржава — ня толькі інстытуты ўлады і занятая ў ёй іх чыноўнікамі. Яна зьяўляецца перш за ўсё палітычнай арганізацыяй усіх грамадзянаў краіны, іх сумесным дасягненнем і агульнай справай. Таму крайне небяспечная апазіцыя дзяржаўнасці як такой”.

Мы, натуральна, зьвярталіся па мудрую параду, па духоўную падтрымку да нашых вялікіх папярэднікаў, да слынных сыноў зямлі беларускай. Напрыклад, перачытвалі нанова нарыс выбітнага гісторыка і этнографа М.Доўнар-Запольскага “Асновы дзяржаўнасці Беларусі”, у прыватнасці, наступныя радкі: “Народ, каторы праз колькі сот гадоў самага цяжкага гістарычнага жыцця, нягледзячы на вострую нацыянальную барацьбу і на ўціск урада найдужэйшага на сьвеце гаспадарства (дзяржавы. — *А.В.*), ня ўтраціў свае нацыянальнае самабытнасці, — народ, меўшы праз некалькі сталеццяў сваю гаспадарска-васілічную незалежнасць, — народ, каторы мае свае яркія асабеннасці этнаграфіі і языка, — такі народ мае і цяпер усе правы на гаспадарска-васілічную незалежнасць”.

Нас у нашым памкненні быць самастойнай нацыяй, мець сваё “гаспадарства”, г.зн. сваю дзяржаву, заняць па праву “свой пасад між народамі”, нас у гэтым новым, яшчэ нязвыклым і для нас саміх статусе вітаў блізкі і далёкі сьвет. У Менску адкрываліся, адно за адным, пасольствы замежных краінаў, у тым ліку такіх вялікіх, як Кітай, ЗША, Індыя. Кітай адным з першых устанаўлівае дыпламатычныя адносіны з Рэспублікай Беларусь і прысылае ў якасці першага амбасадара вопытнага дыпламата — знаўцу славянскіх моваў. З афіцыйным візітам наведвае Беларусь прэзідэнт ЗША Клінтан, схіляе галаву перад Крыжом пакутнікаў у Курапатах, выступае ў Акадэміі навук і з бел-чырвона-белым сьцяжком у руках гутарыць з менчукамі на плошчы Перамогі. З другога боку, нашу ўрадавую дэлегацыю цёпла сустракае Варшава: вуліца Бельведэр, на якой знаходзіцца рэзідэнцыя прэзідэнта, расквечаная бел-чырвона-белымі і бела-чырвонымі сьцягамі (відовішча незвычайнае!), добразычліва, па-народнаму проста гутарыць з намі, членамі дэлегацыі, Лех Валенса, а прэм’ер-міністр Ян Альшэўскі кажа ў разьвітальным тосьце пра агульнасць лёсу дзвюх суседніх краінаў, якія, нарэшце, “праз шмат гадоў гвалту і падзелаў з боку розных заваёўнікаў здабылі свабоду і незалежнасць і сталі разам на шлях самастойнага дзяржаўнага разьвіцця”. Са спагадай і разуменьнем разважае пра наша культурнае і нацыянальна-дзяржаўнае адраджэнне прэзідэнт Фінляндыі Мауна Койвіста падчас сустрэчы ў Вяроўным Савеце рэспублікі. Ён спасьляецца на аналагічны вопыт свайго народу, падрабязна расказвае, у прыватнасці, якім чынам ішло ўсталяваньне фінскай мовы ў якасці дзяржаўнай, як адраджалася нацыянальная культура і адукацыя. Наведвае Беларусь таксама старшыня Нацыянальнага Савету Федэральнага сходу Швецыі Ханс-Рудольф Небікер. Выступаючы з трыбуны Вяроўнага Савету, зацікаўлена гаворыць пра лёс нашай мовы, нашага народу, а потым у газетным інтэрв’ю зазначае: “У вас зьявілася вялікая магчымасць стварыць новую

незалежную дзяржаву, з новай канстытуцыяй, новымі законамі, устанавіць новы дэмакратычны парадак. Гэта будзе нялёгка, на гэтым шляху будучь сустрэкацца цяжкасці, але храбрасці вам не пазычаць. А галоўнае — верце ў вялікую будучыню Беларусі!”

Словам, мы пераконваліся, што сьвет не бяз добрых людзей, што мы не адзінокія, што ў новай Беларусі з яе натуральным імкненьнем быць незалежнай, суверэннай дзяржавай ёсць шмат сяброў і прыхільнікаў. І гэта не магло, вядома ж, не абнадзейваць.

Была ўзрушанасьць парыву,
Была даверлівасьць сьвятла...

Але... Не абышлося бяз гэтага самага злашчаснага “але” і на гэты раз, як у старажытнакітайскай дуалістычнай філасофіі, сьветлы пачатак “інь” не абыходзіцца бяз цёмнага пачатку “ян”. Тут жа, ледзь ні назаўтра пасля абвяшчэньня Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце заявілі пра сябе і яго (суверэнітэту) ворагі. Напалі, так бы мовіць, на першацвіт. Чаго ўвогуле і трэба было чакаць, што і прадказвалі вопытныя палітычныя “садоўнікі”. Бо... “Появление вредителей и болезней сада, — цытую на мове арыгіналу адзін з названых вышэй дапаможнікаў для савада-аматара, — совпадает по времени с той или иной фазой развития плодового или ягодного растения. Так развитие дерева в период набухания почек сопровождается обильным сокодвижением, и тут же начинают пробуждаться вредители. В период распускания цветковых почек многие вредители (яблонный цветоед, личинки яблонной медяницы и тлей) скапливаются на зеленых кончиках почек и начинают активное питание. Выходят из-под щитков гусеницы яблонной моли. Покидают зимние коконы гусеницы листоверток. Заканчивается созревание аскоспор парши яблони. Появляется спороношение плодовой гнили. В период цветения сада на него налетает вместе с полезными насекомыми масса паразитических перепончатокрылых, и многие из них начинают поедать плодовые цветки. Наблюдается массовый вылет бабочек кармашковой моли...”

Лепшага ў нашым выпадку алегарычнага вобразу не прыдумаеш. Насамрэч, як толькі ў маладога, яшчэ неакрэплага, неўкаранелага належным чынам дрэва беларускай дзяржаўнасьці сталі “набухаць пупышкі”, пачаўся “сокарух”, а затым зьявілася першая “квецень”, тут жа, не марудзячы, далі пра сябе знаць яго шкоднікі, як традыцыйныя, так і новыя. Тут жа аб’явіліся яго ворагі — палітычныя кветкаеды і ліставёрткі, ідэалагічныя молі і тля, абывацельская парша і гнілі. Якой афарбоўкі, колеру якога? Ад чырвонага да рудога, ад рудога да шэрага, да брудна-бляклага.

Прыехаў да саду — мой сад не зялён.
Прыехаў дадому — мой двор невясёл.

Прадоўжу з той жа мэтай цытаваньне таго ж дапаможніка. Размова ідзе пра чарговую фазу. “...После цветения сада продолжают вредить сосущие и листогрызущие насекомые. Ощутимый ущерб наносят в этот период яблонная плодожорка и разные болезни. В конце мая—первой половине июня появляются первые жуки. Гусеницы моли минирующей минируют и скелетируют листья. Повреждение листьев минерами снижает качество плодов, уменьшает их размеры. Деревья ослабевают. Кроме плодоносящих насаждений, минирующие моли вредят в молодых садах и питомниках, вызывая преждевременную остановку роста побегов...”

Алегорыя, зноў жа, больш чым празрыстая. Аналогія поўная. Хіба ня нешта падобнае стала адбывацца з садам нашай дзяржаўнасьці пасля прэзідэнцкіх выбараў і сумнавядомага рэфэрэндуму. Асьмялеўшы, як шматлікія ворагі — “сосущие”

і “грызушчыя”, “мініруюшыя” і “скелетируюшыя”, “летаюшыя” і “ползаюшыя” — ад вынішчанага імі першай квецені і завязі сталі пераходзіць на “лісьце”, на “кару”, на “карэньне”, накінуліся нават на зусім крохкія “саджанцы” і “парасткі”, г.зн. на будучыню, на заўтрашні дзень саду беларускай дзяржаўнасьці.

Да колераў ранейшай “фенафазы” дадаліся яўныя чырвона-карычневы і чырво-на-зялёны. Ды яшчэ жоўты — колер здрады.

Ой ты, сад, ты мой сад,
Сад зялёненькі,
Ты чаму рана цвіщеш,
Асьпаешся?

Так сьпяваецца ў песьні. Ну а калі б ня рана зацвітаў-квітнеў, то што — не асыпаўся б? Не нападла б на яго процьма розных шкоднікаў? І потым — чаму рана? Хіба беларусу, якому, як ужо казалася, самой прыродай, Богам самім наканавана любіць і шанаваць пладовае дрэва, быць дбалым садоўнікам, — хіба невядома яму, калі цвісьці ды пладаносіць ягонаму саду. Вядома спакон веку. Вядома яму здаўна і тое, як змагацца з усялякімі шкоднікамі ягонага саду, з ворагамі ягонай сядзібы. Нездарма ж вялікі класік, карані якога, дарэчы, у прыгожым, багатым на сады палескім сяле Дастоева, напісаў пра беларуса — аратая і садоўніка: “Усякая здаровая і зямная сіла верыць у самую сябе і ў сваю праўду, і гэта найпершая адзнака здароўя народнага. Бяз гэтай веры ў саміх сябе ня выстаў бы, напрыклад, на працягу якоў беларускі народ і не выратаваў сябе ніколі”.

Ёсьць надзея, што і сёньня, і надалей народу нашаму хопіць моцы, каб ратаваць сябе, а гэта значыць — адстойваць і ратаваць сваю ўсеагульную сядзібу — Беларусь і вырашчаны на ёй, на гэтай сядзібе, коштам вялікіх намаганьняў і пакутаў сад сваёй уласнай гаспадаркі, сваёй незалежнай дзяржаўнасьці.

